

Թուրքիայով արդյունք, թե Զանգեզուրով

Ասորեւ ծեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում Լոնդոնում իրատարկվող Իրանի ընդունության օրգան «Թեյհան» չափաբաժերի այս տարվա մայիսի 21-ի համարում տողագրված «Իրանը չդեմք է Թուրքիայի ռազմական ագրեսիայի սղանալիքը անուշադրության մատնի» խորագրով հոդվածը որու կրծառումներով:

Հողվածագիրը մանրակրկիս անդրադասնալով Իրանում եւ Թուրքիայում տիրող իրավիճակներին եւ վկայակոչելով դաշմական փաստեր, աշխատել է աղացուցել Թուրքիայի ռազմական ագրեսիայի վտանգի առկայությունը Իրանի նկատմամբ: Նախազգուշացնելով այդ վտանգի մասին բոլոր հաղափական ուժերին եւ ընդհանրապես իրանցիներին՝ նա կոչ է անում հնարավոր ագրեսիայի դեմ ընդհանուր ծակատ կազմել: Ինչդես նեված է հողվածում, Թուրքիան իր վաղեմի երազանին իրականություն դարձնելու համար դեմք է անցնի Իրանի Աղրբեջանով կամ է Դայաստանով: Խոկ դա հնարավոր է միայն ռազմական ուժի գործադրությունով: Դայաստանով անցնել, նեանակում է գրավել Զանգեզուրը եւ Նախիջևանով միանալ Բայվին: Դաշվի առնելով դեղիների եւ իրադարձությունների ընթացքը, կարելի է ասել, որ այդ վտանգն ավելի շատ սույնում է Դայաստանին, իան Իրանին: Քենց այս առումով էլ հողվածը ուսագրավ է: Թուրքիայի համար շատ ավելի դյուրին կլինի անցնել Զանգեզուրով, իան Իրանի Աղրբեջանով: Նախ, այսօր Դայաստանի վրա սրընթաց հարձակում կատարելու «ասիրները եւ դատաները» շատ են, մեծ են նաև հաջողության երաշխիները: Նկատի ունենանք նաև, որ Դայաստանը Դունաստանի համեմատությամբ, երբ Թուրքիան զավորում էր Կիլիրոսը, թէ՛ հաղափական, թէ՛ տնտեսական, նաև աշխարհում գրաված դիրելով շատ ավելի բույլ եւ վատքար վիճակում է: Արևմուտքը հազիկ թէ այդ ասիրով լրջութն մեղադրի Արեւելում իր աջ ծեսը հանդիսացող Երկրին: Թերեւս Թուրքիայի աշխարհով մեկ հակահայկական հիստերիան, որի համար նա ջանի չի խնայում, հոդ է նախադասում հենց այդ նղատակի համար: Ցավով, մենք շատ բույլ ենք արձագանքում այս ամենին, երբեմն էլ նույնիսկ լուրջան մատնում: Ըստ եւ ուսույթին թէ՛ Թավրիզը, թէ՛ Զանգեզուրը Թուրքիայի ծավալադաշտական հաղափականության թիրախն են հանդիսանուում:

Հողվածում հիշատակված «Ադրբեջանի դեմոկրատները» արտահայտությունն ընթեցողին դարձ դարձնելու համար կարելի է ավելացնել, որ դա Վերաբերում է Խանի Ադրբեջանի դեմոկրատական կուսակցությանը, որը կայծակնային արագությամբ ստեղծվեց 1945 թ. դեկտեմբերին, Խորհրդային Միության անմիջական աջակցությամբ: Խան հիմնադիր դեպավար՝ Զաքար Թետվարին կարմիր բանակի օգնությամբ Խանի Ադրբեջանն անկախ հայտարարեց: Սակայն 1946 թ. դեկտեմբերին, կարմիր բանակի հարկադիր հետանալուց հետո, Խանի բանակը մասվ թավրիզ: Տու կուսակցության դեկավարությունն ամբողջությամբ, ինչողև նաև Ակիշիկ խավը իրենց առջեւ լայն բացած Խորհրդային Միության սահմաններով անցավ Բայրու եւ հանգրվանեց այնտեղ:

ԷՐՍԻ ԲԵԳԻԶԱՆՅԱՆ

Իհարկե, ինարավոր չէ թերքային
ի հօդվածի սահմաններում բազ-
մակողմանիորեն լուսարանել Իրա-
վի ամրութականուրյանն սղառնա-
ռու ամրուջ վտանգը: Այնուամենայ-
իվ, իրազեկ մարդիկ չղեթ է այս
արցը լուսրյան նատնեն: Հարկա-
որ է, ինչդես հարկն է, Իրանի
ասարակական կարծիքը նախա-
լատասել դաշտանվելու: Իրանը
ի նոր ռազմական ազրեսիայի ժե-
ին է զտնվում: Պատերազմի նա-
խադրյալները դաշտասվում են:
Լորրեֆջանի նահանգը կդառնա այդ
լատերազմի բատերաբենը. իսկ Վա-
ղող Թուրքիան է: Պատերազմի նա-
խադրյալները գրադկած են
ահճանի նյուտ կողմում զտնվող
աղիրովական անջատողական փոփ-
արիվ. սակայն նախկին ՊԱԿ-ի
նացուրդներին հլու-հնազանդ ուժե-
քը, որոնք տեղ են զտել Ժողովրդա-
ան ճակաահ շարժեցուն:

Թուրքական բաղադրական նկըր-
ումները, հատկապես նրա գործելա-
ները ուղղված է օսմանյան կայ-
ուրյան վերականցնմանը, այս ան-
ամ ոչ թե խլամական աշխարհի
ամախմբման դատվակով, այլ
ուրքալեզու ժղովուրդների միաս-
ուրյան կարգախոսի ներք։ Թուր-
քիայի նղատակներից է նաև Արև-
ուսի շահերի դատավանի դերի
տանձնումը։ Գործողուրդուների
դարձում տեղ է գտել Իրանի դևա-
րձատեւ սրբնաց դատեազմը։
Թուրքիայի դեկապարմերը կարծու-
ման, թե Բաբվի բաղիրովականների
գնուրյամբ կարելի է Կիոյոսի
դատուրյունը նոր տարեւակով
ուկնել Իրանի Աղրեջանում։ Թուր-
քիան Իրանի Խլամական Հանրա-
նստրյան սկզբունքային թեսամին
եւ այդ թեսամանը սահմանա-
կվում է միայն հանգուցային
ջամին տիեզեւ և դեսի բուրքակա-

բյուն» եղածածում անդրադարձել
էին Իրանի արևոնայան սահմաննե-
րի հարցին։ Այսեղ անհրաժեշտա-
րար հակիրծ կրկնել էին որու-
ղույթներ։ Թուրքիան, որի տարածի
միայն Յ տոկոսն է գտնվում Եւր-
ոպայում, իրեն համարում է եւրոպա-
կան դեմոքրյում։ Թուրքիայի բաղա-
դրական դիրքը սառը դատեւազմի
եւկար տարիների Արևոնութի սահ-
մանադաս լինելն էր, որն այսօ-
հիննովին փոխվել է։ Սակայն
Թուրքիան այս անզամ նղատա-
կադրվել է այլ ձեռվ դառնալ ար-
դյունարեւական աշխարհի գործա-
կալը եղանակ։ Թուրքիան ուսա-
գույր միահյուսելով իր կարծածան-
կես շահերը և վաղեմի հակատա-
դատավան երազանները Արևոնու-
թի շահերին մի կողմից այլ է դեռ Իրաքի բրդարնակ եղանաներին,
մյուս կողմից՝ Հյուսիսային Աղրե-
ջանի (Կովկասի) և Պարսից Ծոցի
վրա։

«... Ουμανίγιαν կայսրության ժառանգորդ լինելու և դանրութիզմի ու դանրութանիզմի ինչպես նաև եւրոպական երկիր լինելու Թուրքիայի մտքերը չեն առահօվում Թուրքիայի հարեւանների անվանգությունը. ճշակարային միասնությունը և կայսունության երաշխիքներ»:

«... Թուրքիայի ծանադարել դեղի թրքական և ազգերի տարած-ներն անցնում են Կենտրոնական Արյուջանով. որի սիրտն է Թավրի-զը: Մեր բաղաբական գործիչները դեսք է զգոն լինեն եւ շարպեն այսողիսի մանրութեառով. ինչոյիսին նավի վաճառքը, աղբանմի փոխադրումը եւ այլն. դրանով իսկ նորասենով Թուրքիայի կառավա-ուրյան վճասարարական դերը ամցնելուն. նաև դրա հետեամբներ իրանական աշխարհի և ըջանի լրա պահեսելուն:»

Թուրքիան Պարսից Ծոցի ավա-
լանում չի գտնվում և նրա ներկա-
ության հետևանքն այդ ըշանում
լինի այն, որ արդյունաբերական
աշխարհը էժան զնող նավք կզնի:
Դի բան, որ հակասում է Ծոցի եր-
րների ասելուին»:

«... Հայաստանի եւ Վրաստանի ազ հարաբերությունները Հյուսիսական Ադրբեջանի հետ հակառակ են Ռուսիայի շահելովն»:

«... Քանի դեռ Թուրքիան իրեն
ի համարում միջինաւեսելցի. ի-
սն վերադահեկով ցըանի հարկա-
ավամի դերը. նա միշտ էլ զյսա-
ավանք կդասձառի. հարվածի
ակ դնելով ցըանի անվտանգու-
յունը»:

Վերիիշյալ հողվածում, անդրա-
առնալով քրդերի հարցին, ներկ-
ան. «Տրյական մշակույթի իմբնու-
յան ամրադրումը թե Իրավում.

Վերջին մեկ տարվա ընթացքում
արզուու է դարձել Թուրքիայի բը-
ամուրյան շափո Խրանի տարածա-
ն ամրողջականության նկատ-
ամբ. Թուրքիայի հույժ կարիքը
անպատ այն տարածներին. որին
ենք ցնուամսարար բուրքական
դիմարի և անվանում: Հասկանա-
կ. որ Թուրքիայի նման դեսու-
ան համար ընդհանուր. հասկա-
ծ ցանքային սահմանի բացա-
պարյան դեմքում ազդեցություն
ուժադրել հնարավոր չէ: Դրա նա-
աշխողը տեսել եմ մեր համեանու-
ամբ Եգիպտոսի. Սիրիայի և Ե-
ամի օրինակով:

Թուրքիան չի կարող օդային կարգի միջոցով իրեն ենթակել ովկասը, Թուրքմենստանը. Արդրգումանը և ուժիներին ու շահազորով նրանց Թուրքիայի և այն, ինչ առանձ բուրսայեզրու աշխարհ են անանում, նիշեւ միակ սահմանը ուսիսային Ադրբեջանի. Նախաջանի տատմական սահմանն է: ախիջեանը փոմրիկ երկիր է, որը ճնշում է Իրանի. Հայաստանի և Թուրքիայի միջեւ: Թուրքիան Բաքի հետ կազ հաստատելու համար ետք է անցնի Հայաստանով կամ Շահնով: Միակ հողը, որը Թուրքային միացնում է Հյուսիսային Ադրբեջանին, Կասպից ծովին և

Հռոմի հաջորդ ժողովը
հունիսի 15-ին

Նըլդես հաղորդել էինք, հունիսի
1-5-ը Հօռմում տեղի ունեցավ Լեռնա-
յին Դարաբաղի հարցով ԵԱՀՆ աճ-
դամ 11 դեսությունների արտակարգ
նիստ: Դայաստանի Դանարաբաղությու-
նից Ծիստին մասնակցում էին ար-
զուժնախարարության Եւրոպական
բաժնի դատախանակու Քրիստիան
Տեր-Ստեփանյանը, Գերազույն խորհր-
դի դատավավոր Սուրեն Զոլյանը և
Դայաստանի նախագահի Բաղադական
հարցերով խորհրդական Ժիրայր Լի-
դարիսյանը: Հունիսի 9-ին Գերազույն
խորհրդում տեղի ունեցավ մամուլի
ասուլիս, որը Վարում էին Ժիրայր Լի-
դարիսյանն ու Սուրեն Զոլյանը: Պր՛.
Լիդարիսյանը անդրադառնալով հան-
դիման ընթացում Աղրթեջանի դիր-
իրումանը, նեւց որ նրա կողմից
հարց է բարձրացվել, թե մարտի 24-ի
ԵԱՀՆ-ի ընդունած որոշումից հետո
փոխվել է ըջանի կայունությունը,
հայերը գրավել են Շուշին, Լաշինը
և լուրջ արգելի է ստեղծվել Մինսկի
խորհրդաժողովի համար: Այդ իմաս-
տով, Աղրթեջանը Դայաստանին Են-
կայացել է որդես ագրեսոր եւ դա-
հանջել է Վերադառնալ մարտի 24-ից
առաջ գոյություն ունեցող Վիճակին,
այլաղես կդրվի Աղրթեջանի մաս-
նակցության հարցը: Սակայն, աշխա-
տանքային լորրորդ օրվա երեկոյան
որովէ է աօկախել հանդիպումը եւ
այն շարունակել հունիսի 15-ին:

Դայաստանի դասվիրակությունը
դեղին է, որ աօանց Լեռնային Դա-
րաբաղի դասվիրակության մասնակ-
ցության դժվար է հնարկել Վերոհի-
շյալ հարցերը, մանականդ, որ ԼՂՀի
կողմից Դայաստանին որեւէ մանդաս
լի տրվել: Եւ եթե ժողովը դեմք է
եղրակացություններ անի, աղա Դա-
րաբաղի ներկայացուցիչների ներկա-
յությունը դարտադիր է հենց այնա-
նով, որ ԼՂՀ տարածում չկա այլ
հեղինակություն, որն իրազրծի այդ
որոշումները:

Այնուհետեւ, ինչղես հայսնի է դարձել մասնակիցներին, դրև. Ու ֆաելիի կողմից հատուկ հրավեր է ուղարկվել ԼՂ ընտրված ներկայացուցիչներին: Ժողովի առկախումից հետո, սեղանի վրա մնացել է յընդունված մի փաստարույթ, որի հիմնական ընդունված կետերից են եղել՝ շահագրգիռ բոլոր կողմերի մասնակցության և զինադադարի հարցերը: Ժիրայր Կիոյարիշյանը նշեց, որ ժողովին անդամակցող ղետությունները դեօւսա անտրամադիր են ճանալելու ԼՂ անկախությունը կամ նրա իշխանություններին, քայլ որոշակի կարելիություններ արդեն երեսում են:

Անդրադասանալով Աղբեջանի նոր
Եսահագահի ընտրությանը եւ գալիք
համաժողովին դրա ազդեցությանը,
Ժ. Լիդարիչյանը նույն, որ ընտրու-
թյունները եւկու ծեռվ կարող են
օգտակար լինել: Նախ, որ օրինական
իշխանություններ կհաստատվեն եւ
անկախ Երանից, թէ ով կընտրվի,
կինի մի հեղինակություն, որը կըն-
կապահի զինյալ ուժերը եւ, եւկրող,
հնարավոր կինի, որդեսզի խաղաթա-
կան գործիքները նույն բանակցու-
թյունների սեռանի շարքու:

«Տակավին դժվար է ասել, թե
ինչ ոյեմ է անի կլիրեց, բայց իր
որու արտահայտություններում կա
այն միտք, որ գոնե ղատշաւ է բա-
նակցելու: Թեեւ իր հայտարարություն-
նեցով նա ավելի շատ մոտ է Թու-
իմային: Եւ այստեղ ԱՄՆ եւ Եւր-
ոպական երկրները կարող են դար-
սադրել Թուիմային, որ եթե մենք
տրամաբանական դիրք ընդունենք, ա-
ռաջ Ադրբեյջանին սփյուռքի բանակցու-
թյունների սեղանի ընթաց նստել:

Մեր այն հարցին, թե ԼՂԴԻ ներկայացուցիչները եթե դաշտում առավիրվեն Սինսկի խորհրդաժողով եւ մասնակցեն, արդյոյ ԼՂԴում ընթացող ներին խաղաթական դայլացը եւ Հայաստանի դաշտում ական դիրքութունը հակասության մեջ չեն մըսնի, եւ այդ դեմքում ինչոքն Կներկայացվեն երկու դիրքութունները, որն. Կիդարիշյանը դատախանեց. «Դա լավագույն տարբեակը կլինի, եթե Դարաբաղը որդես անկախ հանրապետություն մասնակցի եւ իր դիրքն ունենա, բոլոր իրեն վերաբերող հարցերի իննարկմանը մասնակցի: Եթե է, Հայաստանն էլ իր դիրքն ունի: Ով էլ զա հեխանության զլուխ, կան ընդհանուր շահեր, որոց ուրաց կարելի է ընդհանուր հա-

